

Turvallisempia tiloja ikääntyneille? Lakimaantieteellinen katsaus ikäihmisten turvallisuutta koskeviin lakeihin ja ohjelmiin Suomessa

RIINA LUNDMAN

Maantieteen ja geologian laitos, Turun yliopisto¹

Ikääntynyt väestö² sekä iäkkäiden henkilöiden palvelut, asuminen ja turvallisuus ovat asioita, jotka saavat tasaisin väliajoin huomioita julkisessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Näitä teemoja tutkitaan laajasti esimerkiksi hoito- ja sosiaalitieteissä sekä gerontologiassa (esim. Savikko ym. 2006; Lanne 2013; Hoppania ym. 2016; Luoma ym. 2018), mutta maantieteellisessä tarkastelussa ikääntyneitä koskeva tutkimus on ollut Suomessa vähäistä (kuitenkin esim. Semi 2010; Lundman 2019). Ikääntymisen, tilan ja elinympäristön väliset suhteet ovat kuitenkin tärkeitä ja yhteiskunnallisesti merkittäviä teemoja, joihin maantieteellinen tutkimus ja tilallinen lähestymistapa voivat tarjota uusia ja kriittisiä näkökulmia (ks. esim. Harper & Laws 1995; Andrews & Phillips 2005; Milligan 2009; Milligan & Wiles 2010; Skinner ym. 2015). Myös tilan ja turvallisuuden kytkökset ovat merkityksellisiä ikääntyneiden elämänlaadun sekä heitä koskevan tutkimuksen ja palvelujen kehittämisen kannalta.

Tarkastelen tässä katsauksessa suomalaisen ikääntyneen väestön ja ikäihmisten tilallista turvallisuutta lakimaantieteellisestä perspektiivistä käsin. Lakimaantieteessä käsitellään lain tilallisuutta sekä tilojen, lain ja säännösten välisiä vuorovaikutussuhteita (esim. Delaney 2010; Braverman ym. 2014). Käytän työni jäsentelyssä apuna maantieteilijä Hille Koskelan (2009) määrittelemiä turvallisuuden eri ulottuvuuksia, joita sovellan omassa tutkimuksessani. Koskela (2009: 103–104) erottaa

toisistaan laskennallisen, koetun/henkilökohtaisen, sosiaalisen, kulttuurisen/rakenteellisen ja imaginaarisen turvallisuuden muodot ja pohtii näiden merkitystä erityisesti julkisen tilan käyttöjen osalta. Turvallisuuskysymykset koskevat laajasti ihmiselämän kaikkia osa-alueita, joten Koskelan jaottelu sopii hyvin myös ikääntyneiden turvallisuuden tutkimiseen erilaisissa tilallisissa konteksteissa. Koskelan alkuperäisestä kategorisoinnista poiketen liitän jaotteluun fyysisen/materiaalisen turvallisuuden, koska rakennetun ympäristön fyysisillä ominaisuuksilla on usein tärkeä merkitys ikäihmisten turvallisuudelle ja turvallisuuden tunteelle (Rappe ym. 2018).

Olen käynyt tätä katsausta varten läpi keskeisiä suomalaista ikääntynyttä väestöä, iäkkäitä henkilöitä ja heidän palveluitaan koskevia lakeja ja valtakunnallisia ohjelma-asiakirjoja ja analysoinut, miten näissä dokumenteissa määritellään ja tuodaan esille turvallisuuden eri muotoja. Tutkimusmenetelmäni perustuu laadulliseen ja teoriaohjauvaan sisällönanalyyysiin, jossa tutkittava aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2009: 117). Menetelmän mukaisesti olen pelkistänyt, luokitellut ja arvioinut systemaattisesti laki- ja asiakirjatekstien sisältöjä Koskelan (2009) kategorisointia hyödyntäen ja täydentäen. Tarkastelen, miten ikääntyneisiin liittyvän turvallisuuden tematiikkaa on käsitelty laeissa, dokumenteissa ja kirjallisuudessa erilaisten tilallisten ympäristöjen osalta (esim. kotien, laitosten, rakennetun ympäristön) ja millaisia tilallisia ratkaisuja on kehitetty tai on kehitteillä ikäihmisten turvallisuuden edistämiseksi Suomessa.

Lakimaantieteelle tyypillisesti tulkitsen, että laki ja tila muodostuvat ja vaikuttavat toinen toisiinsa (Braverman ym. 2014: 1). Lailla ja lakiteksteillä on siis väliä, kun tuotetaan tai hallinnoidaan ikääntyneille tarkoitettuja tiloja ja niiden turvallisuutta. Tarkasteluni lähtökohtana on Suomen perustuslaki, jonka mukaan ”jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen” (7 §). Analyysini kuitenkin

¹E-mail: <riina.lundman@utu.fi>

²Vanhuspalvelulaisissa 2(Laki ikääntyneen... 980/2012) ”ikäntyneellä väestöllä” tarkoitetaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestöä (yleensä yli 65-vuotiaat) ja ”iäkkäällä henkilöllä” henkilöä, jonka toimintakyky on heikentynyt korkeaan ikään liittyvien sairauksien, vammojen tai rappeutumisen vuoksi (3 §). Tässä tekstissä käytän ensisijaisesti joustavampia ja yleiskielisempiä termejä ”ikäntyneet” ja ”ikäihmiset” ylimääräisten rajausten välttämiseksi.

osoittaa, että laki ja ohjelma-asiakirjat eivät määrittele ikääntyneiden turvallisuutta tai turvallisia tiloja yksiselitteisesti, vaan joissain tilanteissa määritelmät, tavoitteet ja toimintatavat voivat olla keskenään jopa ristiriitaisia. Tila, laki ja turvallisuus ilmenevät tässä työssä relationaalisina käsitteinä ja ilmiöinä, jotka muuttuvat jatkuvasti ja syntyvät, limittyvät ja joskus törmäävät toisiinsa monella tapaa erilaisissa suhteissa (vrt. Massey 2005; Rannila 2018). Katsaukseni luo siten pohjaa ikäihmisten tilallisen turvallisuuden monipuoliselle tarkastelulle ja avaa kenttää ikääntynyttä väestönosaa koskevalle laajemmalle maantieteelliselle tutkimukselle Suomessa.

Laskennallinen turvallisuus

Perinteinen, joskin suppea tapa lähestyä turvallisuutta, turvallisuuskysymyksiä ja turvallisuuden puutetta on tarkastella aiheita rikostilastojen kautta. Ikääntyneet voivat kohdata väkivaltaa ja kaltoinkohtelua niin laitoksissa ja asumispalveluissa kuin omilla kodeissaankin (*Ympäri vuorokautisessa...* 2009; Tallavaara ym. 2016; Luoma ym. 2018). Ikäihmisiin kohdistuvalla kaltoinkohtelulla tarkoitetaan ”luottamuksellisessa suhteessa tapahtuvaa tekoa tai tekemättä jättämistä, joka vaarantaa ikääntyneen hyvinvoinnin, turvallisuuden tai terveyden” (Ikäihmisten... 2018). Maailman terveysjärjestön WHO:n arvion mukaan maailmanlaajuisesti noin 16 prosenttia yli 60-vuotiaista ihmisistä kokee väkivaltaa tai kaltoinkohtelua (Elder abuse 2018). Suomessa arviot vaihtelevat muutamasta prosenttiyksiköstä liki 25 prosenttiin (Luoma ym. 2011, 2018). Esimerkiksi Terveys- ja hyvinvointilaitoksen (THL) koordinoiman tutkimuksen mukaan joka neljäs yli 60-vuotias nainen on kokenut väkivaltaa tai kaltoinkohtelua viimeisen vuoden aikana (Luoma ym. 2011). Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran vuonna 2016 laatimaan kyselyyn vastanneista hoitoalan työntekijöistä 93 prosenttia (n = 7 406) ilmoitti havainneensa jonkinasteista vanhusten kaltoinkohtelua sosiaalihuollon ympärivuorokautisissa yksiköissä (Tallavaara ym. 2016). Monet ikääntyneiden hoitolaitoksissa ja asumisyksiköissä tapahtuneista kaltoinkohtelun muodoista ovat laadultaan tilallisia, sillä ne liittyvät esimerkiksi ikääntyneen asukkaan tai potilaan liikkumisen rajaamiseen ja ulkoilun laiminlyöntiin (Repo 2018).

Fyysisen pahoinpitelyn tai esimerkiksi laittoman uhkauksen kohteeksi joutuneita ikääntyneitä suojaa normaali rikoslaki (39/1889) ja kansalaisen oikeusturva (esim. Laki oikeudenkäynnistä rikos-

sasioissa 689/1997). Myös heitteillepano on rikos, johon tekijä syyllistyy jättämällä avuttomaan tilaan henkilön eli esimerkiksi iäkkään henkilön, ”josta hän on velvollinen huolehtimaan, ja siten aiheuttaa vaaraa tämän hengelle tai terveydelle” (Rikoslaki 39/1889: 21. luku, 13 §). On kuitenkin arvioitu, että moni ikäihmisiin kohdistunut rikos jää tunnistamatta tai ilmoittamatta (Luoma ym. 2018). Lisäksi oikeusprosessin läpikäynti voi olla ikääntyneelle ja varsinkin muistisairaalle henkilölle hyvin vaikeaa. Lain mukaan vanhuspalveluja tarjoavan toimintayksikön johtajan on huolehdittava, että toimintayksikössä järjestetään ”omavalvonta palvelujen laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi” (Laki ikääntyneen... 980/2012: 23 §), minkä lisäksi henkilökunnalla on velvollisuus ilmoittaa huomaamastaan mahdollisesta epäkohdasta (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014: 48 §). Kaikkea kaltoinkohtelua ei kuitenkaan aina välttämättä kirjata muistiin (Repo 2019). Kotona asuvien ikäihmistien osalta väkivaltaa tai kaltoinkohtelua voi olla vielä vaikeampi havainnoida kuin laitoshoidossa (Luoma ym. 2018). Yhtenä tilallisena ratkaisuna erityisesti lähisuhdeväkivallassa voi olla tarjota väkivaltaa kokeneelle henkilölle väliaikaista turvakotipaikkaa (Tiilikallio & Säles 2018). Iäkkäitä asiakkaita on turvakodeissa kuitenkin suhteellisen vähän, sillä esimerkiksi vuonna 2017 turvakotien aikuisista asiakkaista vain noin 0,5 prosenttia oli yli 65-vuotiaita (Turvakotipalvelut 2017). Suomessa ei ole myöskään yhtään ikääntyneille erikseen suunnattua turvakotia (Luoma ym. 2018).

Koettu/henkilökohtainen turvallisuus

Koettu turvallisuus pohjaa yksilöiden henkilökohtaisiin tunteisiin ja elämänkulkuun, jotka tosin kytkeytyvät monella tapaa yhteisöön ja yhteiskunnallisiin ilmiöihin (Koskela 2009: 105). Turvallisuuteen liittyvät subjektiiviset tunteet voivat muuttua erilaisten kokemusten ja tapahtumien myötä. Eri sukupolvet voivat lisäksi kokea tai ymmärtää väkivallan ja kaltoinkohtelun eri tavoin (Tiilikallio & Säles 2018: 20). Turvallisuuden tai turvattomuuden tunteiden ei kuitenkaan tarvitse liittyä suoraan kaltoinkohteluun tai yksittäiseen ulkoiseen uhkaan, vaan kyse voi olla myös yleisestä ja jatkuvasta sisäisestä kokemuksesta (Savikko ym. 2016). Muun muassa yksinäisyydellä ja sosiaalisella eristäytyneisyydellä on tutkimusten mukaan yhteys ikääntyneiden kokemaan turvattomuuden tunteeseen (Savikko ym. 2006: 204). Turvallisuuden kokemusta lisääviä tekijöitä ovat taas esimerkiksi avun saavutettavuus, oman elämän hallinta, yhteisöön

kuuluminen ja tapaturmien ennaltaehkäiseminen (Lanne 2013).

Vuonna 2013 tuli voimaan niin sanottu vanhuspalvelulaki, joka on ensimmäinen pelkästään ikääntyneitä väestönosaa ja iäkkäiden palveluita koskeva laki Suomessa (Laki ikääntyneen ... 980/2012). Lain mukaan iäkkään henkilön pitkäaikainen hoito ja palvelut on toteutettava niin, että henkilö voi ”kokea elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi ja että hän voi ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään ja ylläpitävään toimintaan” (14 §). Vaikka laissa otetaan näin ollen huomioon myös koettu turvallisuus, sen määritelmä esitetään lain esitöissä suhteellisen suppeasti, lähinnä tietona palvelujen saatavuudesta (He 160/2012: 43). Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen (STM) julkaisemassa viimeisimmässä laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi (2017) ikääntyneen henkilön asiakas- ja potilasturvallisuuden määritelmä on laajempi. Henkilökohtaisella tasolla tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että ”henkilön saamat palvelut, huolenpito ja vaikuttava hoito edistävät hänen fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointiaan” (s. 33). Näin ollen laatusuositus ottaa kantaa myös ikääntyneen henkilön koettuun turvallisuuden tunteeseen ja sen parantamiseen.

Tila- ja paikkakokemukset vaikuttavat osaltaan ikääntyneiden turvallisuuden tunteeseen ja hyvinvointiin. Maantieteellisessä kirjallisuudessa on puhuttu muun muassa terapeutista maisemista, jotka viittaavat erityisiin paikkoihin, joilla on ajateltu olevan merkitystä fyysisen, psyykkisen ja henkisen paranemisen ja hyvinvoinnin kannalta (Gesler 1992; ks. myös Williams 2007). Esimerkiksi viheralueilla ja vesielementeillä (*green and blue spaces*) on todettu olevan positiivinen vaikutus ikääntyneiden liikunnalliseen aktiivisuuteen (Keskinen ym. 2018) sekä fyysiseen, henkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin (Finlay ym. 2015). Tämän voi ajatella lisäävän koettuakin turvallisuuden tunnetta. Toisaalta ikäihmiset voivat kokea vaikkapa julkiset puistot turvatomiksi paikoiksi. Tämän vuoksi julkisten tilojen sekä palveluasuntojen ympäristöjen ja sisustuksen ikäystävällisellä suunnittelulla sekä asianmukaisella sääntelyllä ja valvonnalla on merkitystä ikääntyneiden koetun turvallisuuden edistämisessä (ks. luku ”Fyysinen/materiaalinen turvallisuus”).

Sosiaalinen turvallisuus

Sosiaalinen turvallisuus voidaan jakaa sosiaali- ja hyvinvointivaltiolliseen turvallisuuteen sekä yhteis-

sölliseen turvallisuuskäsitykseen (Niemelä 2000). Koskela (2009) käsittelee lähinnä jälkimmäistä, ihmisten välisissä suhteissa ja sosiaalisten taitojen kautta muodostuvaa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta, mutta ikääntyneiden kohdalla tärkeää on myös oikeus sosiaaliturvaan ja -palveluihin (vrt. *social security*; Niemelä 2000). Sosiaalisen turvallisuuden hyvinvointivaltiolliset ja yhteisölliset muodot limittyvät toisiinsa monilla tavoin, esimerkiksi siinä, miten virallisen ja epävirallisen hoivan muodot ja tilat suhteutuvat toisiinsa vanhusten hoidossa (ks. Milligan 2009) tai miten ikääntyneet itse osaavat tai kykenevät osallistumaan itseään ja yhteisöään koskeviin päätöksiin.

Suomessa julkisella sektorilla ja erityisesti kunnilla on ollut perinteisesti tärkeä rooli sosiaalipalvelujen järjestämisessä iäkkäille ja muille hoivaa tarvitseville (Paasivaara 2002). Esimerkiksi kunnallisia palveluita koskevan sosiaalihuoltolain (1301/2014) tarkoitus on jo lähtökohtaisesti ”edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta” (1 §). Vanhuspalvelulaissa (980/2012) määritellään tarkemmin, että kunnan on järjestettävä ikääntyneen väestön sosiaalipalvelut ”sisällöltään, laadultaan ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnan ikääntyneen väestön hyvinvointi, sosiaalinen turvallisuus ja toimintakyky edellyttävät” (7 §). Myös ikääntyneiden osallisuus huomioidaan vanhuspalvelulaissa, jossa tavoitteiksi on mainittu ikääntyneen väestön ja iäkkään henkilön osallistumisen ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen (1 §). Periaatteessa laki pyrkii näin edistämään ikääntyneiden sosiaalista turvallisuutta, mutta tämä kehitys ei aina ole tasa-arvoista (Jylhä 2015).

Nykyinen julkisten palvelujen markkinaistuminen ja yksityistyminen vaikuttavat monien ikäihmisten sosiaaliseen turvallisuuteen (ks. esim. Anttonen & Häikiö 2011) ja voivat lisätä eriarvoistumista ikääntyneiden välillä. Tilallisesti tämä ilmenee esimerkiksi siten, että perinteisiä vanhainkotipalveluja on alettu ajaa alas ja tilalle on tullut palveluasumisen yksikköjä, joiden asiakasmaksut ovat usein laitoshoidtoa kalliimpia ja jotka siten ovat vaikeammin saavutettavia vähävaraisemmille ikäihmisille (Hoppina ym. 2016). Kotona asumisen lisääminen, kotipalvelut sekä omaishoidon vahvistaminen on asetettu ikääntyneiden asumisen ja hoidon valtakunnallisiksi päätavoitteiksi Suomessa (Ratkaisujen Suomi 2015; Kärkihanke 2016). Tätä on perusteltu nykyisen palvelujärjestelmän pirstaleisuudella ja kalleudella.

Vanhuspalvelulaissa määritetään, että kunnan on toteutettava iäkkään henkilön pitkäaikainen hoito ensisijaisesti hänen kotiinsa annettavilla avopalveluilla (14 §). Kotihoitoa on kuitenkin moitittu muun muassa resurssien puutteesta (Kröger ym.

2018), muistisairaiden vanhusten syrjinnästä (Jylhä 2015) ja kodin muuttumisesta laitospaikaksi tilaksi (Milligan 2009). Niinpä esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön (STM) laatusuosituksessa (2017) ehdotetaan, että iäkkäiden asumisen ja palvelujen toimivaksi yhteensovittamiseksi ”kehitetään myös uudenlaisia esteettömiä, turvallisuutta sekä itsemääräämistä tukevia yhteisöllisiä ratkaisuja” (s. 26). Tällaisia vaihtoehtoisia ja pikkuhiljaa Suomeenkin rantautuneita uusia asumismalleja ovat esimerkiksi perhehoito, palvelukorttelit, eläkeläis- ja muistikylät sekä ikääntyneiden yhteisasuminen (Jolanki & Kröger 2015; Jalava ym. 2017; Oosi ym. 2019). Näiden laitos- ja kotihoidon välimaastoon sijoittuvien uusien ikäasumisen muotojen on positiivisessa mielessä ajateltu edistävän ”paikallaan vanhenemista” (*ageing-in-place*; ks. esim. Wiles ym. 2011). Toisaalta niiden kehittämiseen liittyy Suomessa edelleen lainsäädännöllisiä ja käytännöllisiä haasteita (Lundman 2019). Uudet asumismuodot etsivät muotoaan myös asukkaiden osallistumisen tai osallisuuden suhteen (Liddle ym. 2014).

Kulttuurinen/rakenteellinen turvallisuus

Kulttuurisessa turvallisuudessa on kyse ihmisarvosta sekä toiset huomioon ottavasta ja erilaisuuden sallivasta lähestymistavasta (Niemelä 2000: 29). Vastakohtana kulttuuriselle tai rakenteelliselle turvallisuudelle voidaan pitää rakenteellista väkivaltaa, joka Koskelan (2009: 105) mukaan tarkoittaa ”tiettyihin ryhmiin kohdistuvaa, yhteiskunnallisten rakenteiden sisältämää tai mahdollistamaa eriarvoisuuksien ylläpitoa ja alistamista”. Ikääntymiseen liittyvä syrjintä on äärimmäisillään rakenteellisen väkivallan yksi muoto, joka voi ilmetä niin yksilöllisenä, kulttuurisena kuin institutionaalisenakin ilmiönä (Jyrkämä & Nikander 2007). Ikäsyrjinnän (*ageismi*) lisäksi muun muassa vammaisiin kohdistuva syrjintä (*ableismi*) koskettaa monia ikäihmisiä, joiden fyysinen, kognitiivinen tai psyykkinen toimintakyky on heikentynyt (ks. Overall 2006). Ikäsyrjintään puuttuminen vaikuttaisi keskeisesti ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja ihmisarvon toteutumiseen ja turvaamiseen (Jyrkämä & Nikander 2007: 211). Toisaalta rakenteelliseen ja kulttuuriseen turvallisuuteen sisältyy ajatus ikäihmisten moninaisuudesta. Ikääntyneitä ei tulisi pitää yhtenäisenä ryhmänä, vaan heidän joukossaan on useita vähemmistöryhmiä ja yksilöitä, joiden erityistarpeet on syytä huomioida turvallisia tiloja ja yhdenvertaisia vanhuspalveluita luotaessa.

Lähtökohdat yhdenvertaiselle kohtelulle asetetaan jo Suomen perustuslaissa (731/1999), jonka

mukaan ”ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkupeuran, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella” (6 §; ks. myös Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014: 8 §). Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) määrittelee, että esimerkiksi vanhuspalvelujen asiakkaalla on oikeus saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja kohtelua ilman syrjintää siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata ja että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan (4 §). Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon muun muassa asiakkaan äidinkieli ja kulttuuritausta. Yhdenvertaisuuden teema liittyykin voimakkaasti siihen, miten turvallisina tilat tai tilalliset käytännöt näytetään ikääntyneille ja eri vähemmistöryhmille.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014: 5 §) mukaan viranomaisilla on velvollisuus huolehtia yhdenvertaisuuden edistämisestä Suomessa, mutta myös erilaiset vanhus-, eläkeläis- ja vammaisjärjestöt (esim. Vanhustyön keskusliitto, Eläkeliiitto, Muistiliitto, Suvanto ry) ovat tärkeässä roolissa, kun torjutaan ikäsyrjintää ja rakennetaan kulttuurisesti turvallisempaa ympäristöä ikääntyneille. Lisäksi esimerkiksi Seta ry pyrkii edistämään yhdenmukaisempaa vanhuutta tekemällä seniorityötä ja kehittämällä niin sanottua sateenkaarisertifiointia, jossa sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjoavat sitoutuvat edistämään sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ikäihmisten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan (Sateenkaarisertifiointi 2018). SámiSoster ry on puolestaan ollut luomassa saamelaisen vanhustyön työkalupakkia (2014) ja *Moninaisuus ikääntyvien palveluissa* -perehdytysopasta (Sahakari ym. 2017). Tällaisten projektien tarkoituksena on luoda yhdenvertaisuutta lisääviä tiloja ja palveluita, jotka ovat turvallisia myös sellaisille ihmisryhmille, jotka ovat tai jotka kokevat olevansa marginaalisissa asemassa yhteiskunnassa (vrt. Roestone Collective 2014).

Imaginäärinen turvallisuus

Imaginäärisellä turvallisuudella Koskela (2009: 106) viittaa siihen, millaisia mielikuvia turvallisuudesta tai turvattomuudesta luodaan kollektiivisissa tietolähteissä. Ikääntyneiden kohdalla voi tällöin olla kyse muun muassa siitä, millaisina toimijoina ikääntyneet esitetään tai miten heidän tiloistaan, tilankäytöstään tai turvallisuudestaan keskustellaan vaikkapa mediassa tai politiikassa. Esimerkiksi ikäihmisille suunnattujen palvelujen, tuotteiden ja erilaisten asumisratkai-

sujuen markkinoinnissa hyödynnetään usein turvallisuuteen liittyviä mielikuvia (Koskela 2009: 324–325).

Laki- ja politiikkateksteissä ikääntyneitä on alettu korostaa aktiivisina ja osallistuvina kansalaisina eikä pelkästään vaivaisina vanhuksina (vrt. Hoppania 2015). Tällaisen lähestymistavan voidaan ajatella edistävän kulttuurista ja rakenteellista turvallisuutta, koska siinä huomioidaan ikääntymisen ja ikääntyneiden moninaisuus. Samalla kuitenkin tuotetaan uusliberaalia diskurssia, jossa ikääntyneisiin kohdistuvaa hoivavastuuta siirretään julkiselta sektorilta ikäihmisille itselleen tai heidän läheisilleen. Yhteiskuntatieteilijä Hanna-Kaisa Hoppania ja kumppanit (2016) huomauttavat, että niin sanotussa vanhuspalluissa (980/2012), jonka nimi kokonaisuudessaan on ”laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista”, ei mainita kertaakaan sanaa ”hoiva”. Samassa laissa ei myöskään käytetä ikääntyneistä termiä ”vanhus”. Hoppania ja kumppanit (2016: 1) kritisoivat tällaista uskieltä, jossa ”vanhuksista ei puhuta vanhuksina, vaan asiakkaina, kuluttajina, ikäihmisinä tai aktiivisina seniorikansalaisina”. Kärjistäen ajateltuna imaginäärisen turvallisuuden haasteena onkin, nähdäänkö ja esitetäänkö ikäihmiset apua tarvitsevana turvattomina vanhuksina vai itsenäisinä senioreina, joiden pitää pärjätä oman onnensa varassa. Nämä diskursiiviset valinnat voivat vaikuttaa siihen, millaisia palveluja ikääntyneille tarjotaan tai millaisia tiloja heille rakennetaan. Todellisuudessa ikääntyneet ihmiset ovat erilaisia ja heillä on erilaisia tarpeita ja toiveita, joten palvelurakenteen ja erilaisten asumis- ja hoivataratkaisujen tulisi olla monipuolisia, joustavia, kattavia ja inklusiivisia.

Tilallisen turvallisuuden kannalta on myös kuvaavaa, miten mielikuvia turvallisuudesta tai turvattomuudesta käytetään esimerkiksi yksityisten sosiaalipalvelujen mainosmateriaaleissa. Ikääntyneille suunnatut yksityiset asumis- ja hoivapalvelut ovat lisääntyneet viimeisenä vuosikymmenenä Suomessa (Yksityiset sosiaalipalvelut 2010) ja näitä palveluita myös markkinoidaan potentiaalisille asiakkaille ja asukkaille erilaisin keinoin. Markkinointimateriaali voi kuitenkin olla harhaanjohtavaa, jos siinä annetaan ikääntyneelle henkilölle tai hänen omaisilleen vääränlainen kuva hoivayksikön turvallisuudesta ja palveluista (vrt. Cutchin 2007). Kuluttajansuojalaki (38/1978), Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) ja Mainonnan eettinen neuvosto (MEN) osaltaan määrittelevät ja valvovat, että markkinointi ei ole epäasiallista, harhaanjohtavaa tai totuudenvastaista (ks. Kuluttajansuojalaki 38/1978: 1 § ja 6 §), mutta toisinaan markkinointikampanjat ja lupaukset voivat olla eettisesti

”harmaalla alueella”. Turvaa, aktiivisuutta ja hyvinvointia korostavat kiiltokuvamaiset asumis- palvelumainokset voivat suunnata huomion pois ikääntyneiden asukkaiden tarvitsemasta todellisesta hoivatarpeista (vrt. Cutchin 2007). Tämä saattaa heikentää heidän sosiaalista ja henkilökohtaista turvallisuuttaan hoiva-asumisen arjessa ja rutiineissa.

Fyysinen/materiaalinen turvallisuus

Viimeisenä turvallisuuden ulottuvuutena käsittelen fyysisen ja materiaalisen turvallisuuden osuutta ja merkitystä ikääntyneille erityisesti rakennetun ympäristön osalta. Ikääntyminen tuo mukanaan toimintakyvyn heikkenemistä ja siten asettaa erityishaasteita alue- ja tilasuunnittelulle. Ikä- ja muistiystävällinen suunnittelu (Rappe ym. 2018) sekä esteetön rakentaminen (RT-esteettömyystieto 2018) ovat konkreettisia keinoja, joilla on pyritty laatimaan turvallisempia ja saavutettavampia tiloja ikäihmisille. Myös ikääntyneet itse kiinnittävät usein huomiota rakennetun ympäristön fyysiseen turvallisuuteen, kuten esimerkiksi kulkuväyliin ja mahdolliseen liukastumisriskiin (Lanne 2013).

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) huomioi ikääntyneiden erityistarpeet, sillä lain mukaisesti alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on edistää ”turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusien ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista” (5 §). Sama laki asettaa vaatimuksia rakentamisen turvallisuudelle, kuten rakennusten käyttö- ja paloturvallisuudelle sekä esteettömyydelle (117 §). Esteettömyyden osalta on olemassa erillinen valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (241/2017). Siinä määritellään millimetrin tarkkuudella rakennusten eri osien esteettömyysominaisuuksia. Vaikka laki ja asetukset tuovat ikääntyneiden tarpeet osaksi asuinalueiden suunnittelua ja rakentamista, ovat niiden määritelmät esteettömyydestä ja turvallisuudesta kuitenkin melko teknisiä. STM:n laatusuosituksessa (2017: 33) esteettömyys määritellään laajemmin saavutettavuutena, jolloin se merkitsee myös palvelujen saatavuutta, tiedon ymmärrettävyyttä ja osallistumismahdollisuuksia.

Lakien ja asetusten lisäksi Suomessa on laadittu useita ohjelmia ja raportteja, joissa pyritään tuomaan esille ja parantamaan ikääntyneiden asuin- ja elinympäristöjä ja niiden turvallisuutta. Esimerkiksi *Ikääntyneiden asumisen kehittämishjelmassa vuosille 2013–2017* esitetään erilaisia toimenpiteitä, joiden tarkoitus on parantaa uusien ja vanhojen asuntojen turvallisuutta ja esteettömyyttä sekä sa-

malla tukea valtakunnallista tavoitetta ikäihmisten kotona asumisen edistämisestä. Ympäristöministeriön sivuille on kerätty erillinen aineistopankki (2014) liittyen ikääntyneiden asumiskysymyksiin, ja ministeriö on julkaissut useita raportteja ja ohjeita ikäystävällisestä asumisesta ja suunnittelusta (esim. Jalava ym. 2017; Rappe ym. 2018). Ikäihmisten palveluasumisesta on olemassa erillinen rakennustietokortti (RT 93-11134), joka tarjoaa käytännön ohjeita asutosuunnittelun lisäksi ikääntyneiden hyvinvointia ja toimintakykyä tukevista suunnitteluratkaisuista sekä asumisen esteettömyydestä, turvallisuudesta ja terveellisyydestä. Rakennustietokortissa kiinnitetään tarkkojen esteettömyysmittojen lisäksi huomiota palveluasumisyksikköjen yhteisten tilojen, asuntojen ja piha-alueiden mukavuuteen ja viihtyisyyteen, joten RT-kortti sisältää kokonaisvaltaisemman näkemyksen esteettömyydestä ja turvallisuudesta kuin esimerkiksi valtioneuvoston esteettömyysasetus.

Kokonaan oman aihepiirinsä ikääntyneiden tilallisen turvallisuuden kannalta muodostavat ikä- ja turvateknologia sekä erilaiset älykkäät apuvälineet. Yhteiskunnan digitalisaatio luo jo itsessään haasteita ikääntyneille (ks. esim. Ikäteknologiatekijäkeskus 2017), minkä lisäksi digitaaliset älylaitteet ovat tulleet osaksi hoivatyön arkea ja tilankäyttöön liittyvää kontrollia. Viimeisimmässä STM:n laatusuosituksessa (2017) turvateknologian ja robotiikan hyödyntäminen on nostettu keskeiseen asemaan sosiaalipalvelujen asiakkaiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisäämisessä (luku 2.5). Turvallisuutta edistävinä teknologisina ratkaisuin on mainittu muun muassa asiakkaiden monitorointirannekkeet sekä liikkumisen havaitsevat anturit ja älylattiat (s. 28). THL:n selvityksen mukaan jo yli 80 prosenttia suomalaisista vanhuspalvelujen asiakkaista käyttää turvarannekkeita (*Vanhuspalvelujen tila* 2018). Asiakkaiden hyvinvointia lisääviä teknologisina ratkaisuin STM:n laatusuosituksessa (2017: 28) mainitaan esimerkiksi terapiarobotit, videopuheluyhteydet sekä erilaiset sosiaalista toimintakykyä aktivoivat sovellukset. Erilaisten teknologioiden liittyä kuitenkin useita moraalisia kysymyksiä. Filosofi Jaana Parviaisen ja sosiaaligerontologi Jari Pirhosen (2017) mukaan esimerkiksi hoivarobotteja voidaan käyttää hoitotoimenpiteiden apuna mutta ne eivät korvaa ihmiskontaktia: robotit osaavat ”hoitaa” (*take care of*) mutta eivät ”välittä” (*care about*) ikääntyneistä potilaistaan. Ikä- ja turvateknologialla on näin ollen vanhusenhoidossa ja sen turvallisuudessa ristiriitainen rooli; toisaalta pyritään edistämään ikääntyneiden fyysistä turvallisuutta ja helpottamaan hoitotoi-

menpiteitä, mutta samalla kontrolloidaan vanhusen elämää ja puututaan heidän henkilökohtaiseen turvallisuuteensa ja vapauteensa (vrt. Repo 2018).

Yhteenveto

Olen tarkastellut ikääntyneiden tilallista turvallisuutta ja aiheen käsittelyä lainsäädännössä ja erilaisissa ohjelma-asiakirjoissa Suomessa. Analyysini osoittaa, että ikäihmisiin ja heidän palveluihinsa, elinympäristönsä ja tilankäyttönsä liittyvä turvallisuus on monitahoinen ilmiö, jonka merkitys ja määritelmät vaihtelevat eri teksteissä. Toisinaan turvallisuuden muodot voivat olla ristiriidassa, esimerkiksi silloin kun korostetaan kotona asumista tai yksityisiä hoivapalveluita, mutta luodaan samalla eriarvoistavaa hoivapolitiikkaa (henkilökohtainen vs. sosiaalinen turvallisuus) tai kun korvataan teknologialla ihmishoitajien tarjoama hoiva ja turva (fyysinen vs. sosiaalinen vs. henkilökohtainen turvallisuus). Myös turvallisuuteen vetoaminen ikäihmisille suunnattujen palvelujen markkinoinnissa voi poiketa ikääntyneiden asumis- ja hoivapalvelujen arjen todellisuudesta ja kokemuksista (imaginäärinen vs. koettu turvallisuus). Tämä voi pahimmillaan johtaa konkreettisiin mutta vaikeasti todennettaviin laiminlyönteihin ja kaltoinkohteluihin niin hoivayksiköissä kuin kotihoidossa (laskennallinen turvallisuus).

Kuten viimeisin, alkuvuoden 2019 aikana alkanut julkinen keskustelu vanhusen ”hoivakriisistä” jälleen kerran osoittaa, ikäihmisten turvallisuus on tärkeä ja ajankohtainen yhteiskunnallinen haaste ja teema (esim. Mitä hoivakodeissa... 2019; Mykkanen & Lassila 2019; Mäntymaa 2019). Tämän vuoksi on merkittävää, millä tavalla ikääntyneistä ja heidän turvallisuudestaan puhutaan ja millaisia diskursseja tilallisesta turvallisuudesta luodaan. Yhtä olennaista on, millaisia konkreettisia tilallisia ratkaisuja kehitetään ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi. Turvakodit, uudet yhteisöllisemmät asumisen muodot, yhdenmukaisemman vanhusenhoidon sertifikaatit ja työkalut, ikäystävällinen suunnittelu ja rakentaminen, esteettömyys, terapeuttiset maisemat sekä ikä- ja turvateknologia kuuluvat kaikki turvallisemman vanhuuden ja turvallisempien tilojen keinovalikoimiin. Nämä ratkaisut vastaavat erilaisiin turvallisuuden tarpeisiin ja niillä jokaisella on omat vahvuutensa ja heikkoutensa, joten niiden arvottaminen ei ole tässä yhteydessä mielekästä. Katsaukseni keskeisin viesti onkin juuri tilallisen turvallisuuden monimuotoisuudessa, joka on syytä ottaa huomioon ikääntyneiden tilojen ja palveluita suunniteltaessa ja uudistet-

taessa. Laki ja säännökset ovat tärkeissä rooleissa tilojen sosiaalisessa ja materiaalisessa muodostumisessa (vrt. Delaney 2010). Ja sama toisinpäin: tilaan ja tilallisuuteen liittyvä turvallisuus tai turvatomuus vaikuttavat lainsäädäntöön ja politiikkaan niin hyvässä kuin pahassa. Lakimaantieteellinen lähestymistapa auttaa tulkitsemaan ja ymmärtämään näitä lain ja tilan välisiä monimutkaisia prosesseja. Lopuksi on syytä vielä huomioida, että laki- tai ohjelmatekstit eivät itsessään kerro, miten tai millaiseksi ikääntyneiden tilallinen turvallisuus lopulta muovautuu käytännössä. Tämän vuoksi Suomessa tarvitaan jatkossakin lisää maantieteellistä ja muuta yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ikäihmisten turvallisuus- ja tilakäytännöistä. Oleellista on selvittää ikääntyneiden omia näkemyksiä, mielipiteitä ja kokemuksia turvallisemmista tiloista ja tutkia, millaisia käytäntöjä eri tiloihin ja niiden hallintaan liittyy. Tällä tavoin saadaan lisää syvällisempää tietoa tilan ja turvallisuuden kytköksistä ikääntyneen väestön ja ikäihmisten osalta.

Kiitokset

Kiitän Katherine Brickelliä, Päivi Rannilaa, Jani Vuolteenahoa, Virve Repoa sekä Royal Hollowayn (University of London) Landscape Surgeryn väkeä kannustuksesta ja kommentista tutkimukseeni liittyen. Kiitän myös katsauksen kahta nimetöntä arvioitsijaa saamastani palautteesta. Tutkimukseni on rahoittanut Suomen Akatemia (hanke nro 308616: ”Rajoitetut tilat suomalaisissa hoivan ja kontrollin laitoksissa”).

KIRJALLISUUS

Aineistopankki (2014). Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013–2017. Ympäristöministeriö, Helsinki. 26.10.2018. <www.ymparisto.fi>

Andrews, G. J. & D. R. Phillips (2005; toim.) *Ageing and place*. 252 s. Routledge Abingdon.

Anttonen, A. & L. Häikiö (2011). Care ‘going market’: Finnish elderly-care transition. *Nordic Journal of Social Research* 2, 70–90.

Braverman, I., N. Blomley, D. Delaney & A. Kedar (2014). *The expanding spaces of law*. 296 s. Stanford University Press, Stanford.

Cutchin, M. P. (2007). Therapeutic landscapes for older people: care with commodification, liminality, and ambiguity. *Teoksessa* Williams, A. (toim.): *Therapeutic landscapes*, 181–198. Ashgate, Hampshire.

Delaney, D. (2010). *The spatial, the legal and the pragmatics of world-making*. 224 s. Routledge, Abingdon.

Elder abuse (2018). World Health Organization. 26.10.2018. <www.who.int>

Finlay, J., T. Franke, H. McKay & J. Sims-Gould (2015). Therapeutic landscapes and wellbeing in later life: Impacts of blue and green spaces for older adults. *Health & Place* 34, 97–106.

Gesler, W. M. (1993). Therapeutic landscapes: medical issues in light of the new cultural geography. *Social Science & Medicine* 34: 7, 735–746.

Harper, S. & G. Laws (1995). Rethinking the geography of ageing. *Progress in Human Geography* 19: 2, 199–221.

Hoppania, H.-K. (2015). Care as a site of political struggle. *Publications of the Department of Political and Economic Studies* 25. 203 s.

Hoppania, H.-K., O. Karsio, L. Näre, A. Olakivi, L. Sointu, T. Vaitinen & M. Zechner (2016). *Hoivan arvoiset*. 263 s. Gaudeamus, Helsinki.

Ikäihmisten kaltoinkohtelu (2018). Turvallisen vanhuuden puolesta – Suvanto ry, Helsinki. 26.10.2018. <www.suvantory.fi>

Ikäteknologiakeskus (2017). *Ikäihmiset ja sähköinen asiointi*. 7 s. Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry, Helsinki.

Jalava, J., H. Lahtinen, T. Tyvimaa, M. Vuorela & S. Arolinna (2017). Ikääntyneiden asumisratkaisujen tarve ja toteutus. *Ympäristöministeriön raportteja* 16/2017. 82 s.

Jolanki, O. & T. Kröger (2015). Onko vanhalla vara valita? Vanhojen ihmisten uudet asumisvaihtoehdot. *Teoksessa* Häkli J., R. Vilkkonen & L. Vähäkylä (toim.): *Kaikki kotona?*, 82–92. Gaudeamus, Helsinki.

Jylhä, M. (2015). Vanhuus pitenee, hoiva vähenee? *Talous & Yhteiskunta* 2015: 1, 40–45.

Jyrkämä, J. & P. Nikander (2007). Ikä-syrjintä, ageismi. *Teoksessa* Lepola, O. & S. Villa (toim.): *Syrjintä Suomessa 2006*, 181–218. Ihmisoikeusliitto ry, Helsinki.

Keskinen, K. E., M. Rantakokko, K. Suomi, T. Rantanen & E. Portegijs (2018). Nature as a facilitator for physical activity: Defining relationships between the objective and perceived environment and physical activity among community-dwelling older people. *Health & Place* 49, 111–119.

Koskela, H. (2009). *Pelkokerre*. 397 s. Gaudeamus, Helsinki.

Kröger, T., L. Van Aerscht & J. B. Puthenparambil (2018). Hoivatyö muutoksessa. Suomalainen vanhus-työ pohjoismaisessa vertailussa. *YFI Julkaisuja* 6. 97 s.

Lanne, M. (2013). Käsitteitä kotona asuvan ikäihmisen turvallisuuteen liittyvistä tarpeista ja palveluista. *Gerontologia* 27: 3, 262–276.

Liddle, J., T. Scharf, B. Bartlam, M. Bernard & J. Sim (2014). Exploring the age-friendliness of purpose-built retirement communities: evidence from England. *Ageing & Society* 34: 9, 1601–1629.

- Luoma, M., M. Koivusilta, G. Lang, E. Enzenhofer, L. De Donder, D. Verté, J. Reingarde, I. Tamutiene, J. Ferreira-Alves, A. J. Santos & B. Penhale (2011). *Prevalence study of abuse and violence against older women*. 78 s. Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Luoma, M., P. Tiilikallio & P. Helakallio (2018). Kotona asuviin ikääntyneisiin kohdistuva kaltoinkohtelu ja väkivalta. *Duodecim* 134: 18, 1797–1802.
- Lundman, R. (2019). A spatio-legal approach to the intermediate senior housing solutions: exploring the adaption of a retirement village concept in Finland. *Ageing & Society*. doi:10.1017/S0144686X19000412
- Massey, D. (2005). *For space*. 222 s. Sage, London.
- Milligan, C. (2009). *There's no place like home*. 176 s. Ashgate, Abingdon.
- Milligan, C. & J. Wiles (2010). Landscapes of care. *Progress in Human Geography* 34: 6, 736–754.
- Mitä hoivakodeissa oikein tapahtuu? (2019). Yle, A-studio 29.1.2019.
- Mykkänen, P. & A. Lassila (2019). Valvira määräsi vanhusten hoivakodin suljettavaksi heti, asukkaat epäillään kuolleen hoitovirheen vuoksi – Viranomaiset selvittävät kymmenien Esperin Caren yksiköiden ongelmia. *Helsingin Sanomat* 25.1.2019.
- Mäntymaa, J. (2019). Hoitajat ja omaiset tekivät sata uutta valitusta, ja Valviran mukaan hoivakoteja saataan vielä sulkea – Näin hoivakriisi on edennyt. Yle uutiset 16.2.2019. <yle.fi>
- Niemelä, P. (2000). Turvallisuuden käsite ja tarkastelu-kehikko. *Teoksessa* Niemelä, P. & A. R. Lahikainen (toim.): *Inhimillinen turvallisuus*, 21–37. Vastapaino, Tampere.
- Oosi, O., M. Koramo & S. Sadeoja (2019). Ikääntyneiden palvelu- ja yhteisökorrettelin toteuttaminen. *Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja* 1/2019. 56 s.
- Overall, C. (2006). Old age and ageism, impairment and ableism: exploring the conceptual and material connections. *NWSA Journal* 18: 1, 126–137.
- Paasivaara, L. (2002). Suomalaisen vanhusten hoitotyön muotoutuminen monitasotarkastelussa 1930-luvulta 2000-luvulle. *Acta Universitatis Ouluensis D* 707. 187 s.
- Parviainen, J. & J. Pirhonen (2017). Vulnerable bodies in human–robot interactions: embodiment as ethical issue in robot care for the elderly. *Transformations* 29, 104–115.
- Rannila, P. (2018). Relationality of the law: on the legal collisions in the Finnish planning and land use practices. *Journal of Planning Education and Research*. doi:10.1177/0739456X18785443.
- Rappe, E., H. Kotilainen, J. Rajaniemi & P. Topo (2018). *Muisti- ja ikäystävällinen asuminen ja asuin-ympäristö*. 133 s. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Repo, V. (2018). Spatial control and care in Finnish nursing homes. *Area* 51: 2, 233–240.
- Repo, V. (2019). Carceral layers in a geropsychiatric unit in Finland. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*. doi:10.1080/04353684.2019.1627852
- Roestone Collective (2014). Safe space: towards a reconceptualization. *Antipode* 46, 5: 1346–1365.
- RT-esteettömyystieto (2018). Rakennustieto Oy, Helsinki. 26.10.2018. <www.rakennustieto.fi>
- Saamelaisen vanhustyön työkalupakki (2014). SaKaste-hanke. 78 s. SámiSoster ry & Saamelaiskäräjät, Inari.
- Sahakari, S., V. Valkeamäki & R. Mägga (2017). *Moninaisuus ikääntyvien palveluissa -perehdytysopas*. 18 s. Trinket, Helsinki.
- Sateenkaariserifiointi (2018). Seta ry, Helsinki. 26.10.2018. <seniorit.seta.fi>
- Savikko, N., P. Routasalo, R. Tilvis & K. Pitkälä (2006). Ikääntyneiden turvattomuus ja sen yhteys yksinäisyyden kokemiseen. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 43: 3, 198–206.
- Semi, J. (2010). Sisäiset sijainnit: tutkimus sukupolvien paikkakokemuksista. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies*: 2. 238 s.
- Skinner, M. W., D. Cloutier & G. J. Andrews (2015). Geographies of ageing: progress and possibilities after two decades of change. *Progress in Human Geography* 39: 6, 776–799.
- Tallavaara, M.-S., L. Autti & E. Uusitalo (2016). Kaltoinkohtelu ympärivuorokautisissa vanhustenhoidon yksiköissä työntekijöiden havainnoimana. *Valviran selvityksiä* 1: 2016. 35 s.
- Tiilikallio, P. & E. Säles (2018). *Täällä on lupa puhua väkivallasta*. 96 s. Suvanto ry, Helsinki.
- Tuomi, J. & A. Sarajarvi (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 6. p. 175 s. Tammi, Helsinki.
- Turvakotipalvelut 2017 (2018). *Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti* 15/2018. 37 s.
- Vanhuspalvelujen tila* (2018). Koko toimintayksikkökyseilyn aineisto: teknologian käyttö. *Vanhuspalvelujen tila -seurantatutkimus 2014–2018*. Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Wiles, J. L., A. Leibling, N. Guberman, J. Reeve & R. Allen (2011). The meaning of “aging in place” to older people. *The Gerontologist* 52: 3, 357–366.
- Williams, A. (2007; toim.). *Therapeutic landscapes*. 373 s. Ashgate, Hampshire.
- Yksityiset sosiaalipalvelut 2010 (2011). *Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti* 25/2011. 31 s.
- Ympärivuorokautisessa hoidossa olevien vanhusten hoito ja sen valvonta* (2009). 51 s. Eduskunnan oikeusasiamies, Helsinki.

ASIAKIRJA-AINEISTOT

He 160/2012. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemista sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista sekä laiksi terveydenhuoltolain 20 §:n kumoamisesta.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma vuosille 2013–2017. Valtioneuvoston periaatepäätös 18.4.2013. 17 s.

Kuluttajansuojalaki 38/1978.

Kärkihanke: Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa 2016–2018. Hankesuunnitelma. *Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita* 2016: 4. 34 s.

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019. *Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja* 2017: 6. 44 s.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/2012.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.

Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. *Hallituksen julkaisusarja* 10/2015. 74 s.

Rikoslaki 39/1889.

RT 93-11134 (2013). Vanhusten palveluasuminen, Rakennustietokortti. Rakennustietosäätiö, Helsinki.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017.

